

քով հազիւ կը թոթովէ. « Մայրիկ, . . . թուրք տղաքը ըրին . . . շատ փայտ հաւաքեր էի . . . մէյդանէն . . . կու գայի . . . երկու . . . թուրքի տղայ . . . դէմս ելան . . . փայտը ուղեցին . . . չտուի . . . ուղեցին խլել . . . փախայ . . . ետեւէս վազեցին . . . չկրցան հասնիլ . . . վերջէն . . . վերջէն . . . մեծ բեխաւոր թուրք մը դէմս ելաւ . . . բռնեց ինծի . . . տղոցը ձեռքը տուաւ . . . փայտս խլեցին . . . ինծի ալ . . . ծեծեցին » : — Ախ հոգիս, Աստուծոյ գտնան ինչ կընանք ընել, Աստուծոյ գտնան, կը հառաչէ Մարթան ու . . . փղձկելով կը սկսի արտասուել, ձեռքերը իրար միացուցած և աչքերը յառած առաստաղին, ուր մոռտ գերաններու միջեւ սարդերը հապճեպ իրենց ոստայնները կը հիսնեն վաղուան որսին համար » :

Հայ մայր մըն է :

Այս պատկերին ընթերցումը արցունք պիտի բերէ աչքերէ. և վշտի այս մարգարիտները ամենէն աւելի հաճելի գոգնետներն են՝ որ կընան ծիծաղեցնել հեղինակ մը :

ՀԱՅԿԷՍ ԱՄՍՈՐԵԱՅ, (1906, թիւ 5) :

Առանձարի պատկերէն՝ Ռուբէնի պատկերին, Քրիստոսի խաչարքեհէն վար առնուիր : Խաչէ ի խաչ, բայց հոս այս միութարութիւնը կայ գէթ՝ որ գերագոյն ցաւերու այս տեսարանը, հրաշակերտութեամբ գերագոյն նկարչին վրձինովը, ազգային գանձ մըն է՝ ծածկուած կերպ հայաքաղաքի կերպով իրկէին մէջ, զոր այս անգամ կը յայտնէ Յովհ. Անեցի : Մինչև ցարդ՝ արուեստագէտներէն ոմանք՝ միայն բերանացի տարակոյմներ յայտնած են, իբր թէ բուն հեղինակին ձեռքէն ելած չըլլայ. բայց յօդուածագիրը ամէն երկբայութիւն կը համաձայնեցնէ դիտել տալով՝ թէ « Ռուբէնի կենսագրութիւնը գրողներն և արուեստագիտութեան հետ պարապողները՝ մինչեւ հիմակ ըրած խուզարկութեանց հետեւութեամբը՝ ցուցուցած են, որ այս մի և նոյն նիւթը ուրիշ ութը պատկերի մէջ ալ ան-

մահացուցած է վարպետը » : Հանդիսը ընդարձակ տեղեկութեանց հետ՝ ներկայացուցած է և պատկերին փորագրութիւնը. կը ֆայ միայն փափաքիլ՝ որ Ռուբէնի՝ Քրիստոսի խաչին վար առնուիր հրատարակութեան նոյն մեծութեամբ՝ բայց իր բնական գոյներով՝ կախուելու համար ամէն հայ տան մէջ՝ իբրեւ լաւագոյն միութարութիւնը և լաւագոյն խորհրդանշանը :

Հ. Ն. ԱՆԿՐԿԵԱՆ

ՊԱՏՄԱԿԱՆ ՎԷՊ

ՏԻՖԵՐԻՍԻ ՆԱԽԱՎԱՐՆ

(Շար. տի'ս էջ 282)

ԳԼՈՒԽ Գ.

ԽՂԴՈՒԱԾԸ

Իրիկուան դէմ էր, երկիրքն մութ և հեղեղօրէն անձրեւ կու գար : Մարկեղոս յիշելով իր տուած խոստումը Գեկոս փուլվիոս պատրիկին, տունէն ելաւ անոր տունը երթալու համար, բայց նախ կ'ուզէր ներկայ գտնուիլ սեղանի մը՝ զոր իր բարեկամներէն մէկը պատրաստել տուած էր կապիտոլեան բլրան ստորոտը ու ճիւղ Արճիւլիտէ ճամբուն վրայ գտնուող ճաշարանի մը մէջ : Հաշարաններն հասարակ մարդիկներու համարմբումի տեղ մը ըլլալէն զատ, միանգամայն էին ակումբի տեղ մը պատրիկներուն, որոնք հոն կը հաւաքուէին իրենց զուարթ ընկերներով : Ասկէ զատ՝ կը ծառայէին նաեւ իբր վաճառատնիկ խաղիկները ծախողներու, որոնք հոն կը վաճառէին սիրամարգի փետուրէ հողմահարներ, սաթէ գետակներ՝ ձեռքի մէջ բռնելու՝ գովախալու համար, և ուրիշ աննշան առարկաներ :

Մարկեղոս կը քայլէր անապարանքով անձրեւէն ազատելու համար, և քիչ ատենէն հասաւ ճաշարանին առջեւ, որ լուսաւորուած էր մարտի 28-ով մը՝ որ կը վառուէր կրակակայքին՝ տակ, անոսակ մը ցուցակատախտակ՝ որուն վրայ նկարուած էին կենդանի գոյներով ճաշարանին մէջ եփուած կերակուրներն : Մարկեղոս բանալով նեղ ու ցած փոքրիկ դրան մը փեղկերը՝ մտաւ պղտիկ սենեակ մը, ուր բազմաթիւ ճայ-

ներ ողջունեցին զինքը ուրախութեան աղաղակներով։

— Բարի Խորհրդակ, ըստ Մարկեղոսի նստելով սեղանին առջև, որուն վրայ պատրաստուած էին շատ մը ուտելիքներ, բաղկացած մեծ մաւսամբ հաւկիթէ, դառնիճէ, ձիթապտուղէ, թարմ պտուղներէ, թերմոնէ, մեղրէ և ապուխտէ²։

Մարկեղոսի նման ուրիշ հինգ անհոգ երեսաւսարդներ ալ նստած էին սեղանին շրջա կողմը, որոնք տարբիրակ քմահաճոյքով մը հազուաւեւ էին ռամիկ մարդիկներու պէս։

Երկաթէ շղթայով՝ կամարէն կախուած անազապղնձէ կանթեղ մը կը ցոլացնէր իր ճառագայթները հրաւիրեալներուն դէմքերուն վրայ, զորս շուպտութիւնն տգիտեացուցեր ու նիհարցուցեր էր։

— Իշուանքի հօր համար սահմանուած պատուոյ տեղը, պտուղին պատրկներն, ցուցնելով Մարկեղոսին նստելու սահմանուած տեղը, այսօր ինքն սեղանին գլուխը, որուն երեք կողմերը շրջապատեր էին հրաւիրեալներն։

Մարկեղոս հնազանդեալ ծիծաղելով. վերջը արուեստակեալ ծանրութեամբ մը ձեռքն առաւ կրեւէի գինիով լեցուն բաժակ մը, և գայն խմելէն վերջը աւելցուց։

— Շատ պատշաճ է ինծի բրած պատիւնդ. ինծի պէս իմաստուն մարդ մը արժանի է այս բանի։

— Զքեզ անոր համար հոս դրինք, որպէս զի կարենան աւելի հանգիստ կերպով գտրիլ՝ երբ Բագրոս ծովափն բարձրանան ուղեղիդ մէջ, ըստ պատրիկներէն մէկն՝ որ ծաղրամակդիրով կը կուշուէր Եպիփուրոս։

— Այդ մասին կը խաբուիս բարեկամ, վասն զի այս իրիկունն ես պէտք է որ խելքս գլուխս բաժնորի՝ ձեռքդ։

— Ի՞նչ կարեւոր գործ մը կը սպասէ քեզի, հարցուց Եպիփուրոս։

— Պէտք է որ տեսնեմ ճառախօս մը, քրիստոնեայ փիլիսոփայ մը, և իրաւցնէ շատ ծիծաղական պիտի ըլլայ, եթէ ես իրեն զողողունն ոտքերով ներկայանամ։

— Խմցուր Մարկեղոսին, որպէս զի նիւթ տալ փիլիսոփային Գեմտութենեան ատենաբանութիւն մ'ընելու շուպտութեան վրայ, գոչեց զինարեւունէն մէկն։

Գաւաթներն շրջան ըրին, և պարապորդ երկտասարդներն այնչափ չափազանց կը տնկէին զինքին, որ կամամ կամաց ինկան յիմարական ուրախութեան մը մէջ։ Բոլորն ալ ճաթելու չափ կը խնտային ու բարձրաձայն կը խօսէին. մէկը կ'արտասանէր Որտադրոսի երգածաբանութիւն մը, ուրիշ մը Ովիդիոսի ոտանաւոր մը. կը կոտրէին գաւաթները և զինքի սափորները. Խառնաձայն զոռում գոչում մ'էր խլցնելու չափ, խելացնոր կերուելով մը։ Ցանկարծ Եպիփուրոս ցատքեց

եւաւ սեղանին վրայ, և վեր բարձրացնելով լեցուն բաժակը պոռաց։

— Վայելե՛ք կենանք, բարեկամներ. գինովնանք հաճոյքներով։ Վայելե՛ք, վասն զի ամէն բան կը լծնայ երբ մահն վրայ կը հասնի, և վերջը մեզի կը սպասէ ոչինչ։ Պղտատն հնարող մ'էր ցնորքներու, և փրկիտփաներն ստախօսներ էին, որոնք խօսեցան հոգւոյ անմահութեան վրայ։

Եպիփուրոս լռեց, և մի և նոյն վայրկենին մէջ, առանց մէկու մը իմնախառնաճըր, լսուեցաւ ահագին աղմուկ մը, և վերջը բոլորովն մթնոթիւն մը տիրեց ճաշարանին մէջ։

Ողանակիցներն՝ ուզելով փախչիլ վար ձգեցին իրենց նստած աթոռները, և բոլորն ալ գարհուրած էին. ոչ ոք զիտէր պատահածը, բայց շուտով վայելքն եկան ճաշարանի տէնն ու ծառաներն, որոնց ճրագին լուսովն տեսնուեցաւ իսկայն՝ որ Եպիփուրոս բոլորովին թմրած գետնին պառկելու էր, ուժգին հարուած մը վիրաւորեր էր անոր քունքը. գինարբուն ձեռքով շարժում ընելու ատեն՝ վար ձգեր էր անազապղնձէ կանթեղը, որ և սաստիկ կերպով վիրաւորեր էր զինքը։

Պատրիկներն ապուշի պէս աչքերինն բացած կը նայէին իրենց բարեկամին վրայ. իսկ Մարկեղոս մէջբնէն ամենէն աւելի գառաւցածն էր. իրեն այնպէս կ'երեւէր որ գետնին կը շարժի իր ոտքերուն տակ, և ձեռքուն կը ծածանի կործանունէն առաջ. երթալով շնչասպառ կ'ըլլար, և սաստիկ պէտք զգալով ոգ շնչելու՝ դուրս նետեց ինքորինք ճաշարանէն։ Ականատես եղած տեսարանն և խմած գինին այնպիսի կերպով մը խառնափնդորներ էին իրեն գաղափարները, որ ալ չէր գիտեր, որ այլաբարի մէջ գտնուիլը. գինարեւան զով օգն փորանակ իր գինովութիւնը նուազեցընելու դեռ աւելի կը սաստկացներ. այսու հանդերձ անիկայ կ'ուզէր տուն դառնալ, բայց սրունքներն չէին հնազանդի իրեն կամքին՝ տարուբերելով զինքը ճամբուն մէկ կողմէն միւս կողմը. Գինարեւան մութին՝ ոտքովէին երկարատենն ստգին անդին շրջեցաւ՝ առանց գտնելու բարեգութիւն ձեռք մը որ իրեն օգնէ, վասն զի շուպտութեան զոհներն աւելի արհամարհանք կ'ազգէին մարդուն վրայ քան թէ զթմութիւն։ Վերջապէս հաստ. Պալատիկեան կամուրջը, և ալ չկրնարով աւելի առաջ երթալ, վասն զի ծուկներն կը ծալուէին, մօտեցաւ կամուրջին. և հայրեւելաւ պառկեցաւ հոն՝ հանգչելու համար, բայց զինովի անմտութեամբ պառկեցաւ գահալէժի՝ եզերքին վրայ։

Գիներն այնպէս մուծ էր որ բան մը չէր որոշուեր, և Մարկեղոս ժամ մը աւելի կը քնանար անհանգիստ քնով. նոյն միջոցին մարդ մը անցաւ կամուրջին մէջտեղէն, և ճիշդ այն վայրկենին որ ասիկայ կը մօտենար պատրիկին քով փայլակ մը լուսատորեց մթնոթիւնը։

— Ատիկայ խնթ է, ըստ անծանօթն մօտեւալով Մարկեղոսին. և արդէն ձեռքը երկնցնեն. լու վրայ էր գանդկայ ցնցելու համար, և արհայնակարծ երիտասարդն միւս կողմը դարձաւ և ընկաւ Տիբերիոսին մէջ։

2. Այս ուտելիքներն կը կազմէին առաջին սկուտեղը, որ կը կոչուէր Գոստաճոյ (gustatio), ըստ որում կը ծառայէին Խորհրդակ բանալու։

կայծածկի պէս արագ՝ անծանօթն նետուեցաւ գետին մէջ, վեհանձն հողիէ մը մղուած ուժգին ոտտումով՝ որ կ'ուզէր ազատել մարդու մը կեանքը՝ նոյն իսկ իրենց վտանգի մէջ դնելով:

Տիբերիսի հոսանքն իրեն հետ կը քաշէր կը տանէր աւարը. և եթէ վայրկեան մ'ալ ուշանար անհասօթն՝ Մարկեղոսը բոլորովին կորսուած պիտի ըլլար: Կայանակներն ետեւէ ետեւ և ստէպ ստէպ կ'արարու կը յաշորդէին, և վեհանձն մարդն նորօրինակ ճիգ մը կը թափէր. կը թուէր թէ աստուածային չախախտամութիւնն ոյժ կու տար անոր ու կը պաշտպանէր զանիկայ, որ այնպէս ինքզինքը վտանգի ենթարկած էր՝ ոչ ականատեսն ամբողջին ծափահարութիւնն ընդունելու համար և ոչ ալ վարձատրութեանն իրձով մը: Փայլակներով միայն լուսաւորուած փոթորակից գիշերուան մը մթնութիւնն կը շրջակայէր այն երկու հողիները, որոնցմէ մէկն կէս մը մղուած տարուած էր շրեբէն, և միւսն անոր ետեւէն կ'երթար վարժ լողացողի մը արիաստրութեամբ. բայց այս վերջինին սիրտն սաստիկ կը բաբախէր, շնչասպառ կ'ըլլար, և գուր տեղ կը ջնար ձեռք ձգել գոհը, գոր ջրի պտոյտ մը գողնալով՝ տանելու վրայ էր: Յուսահատութիւնն նոր ոյժ մը տուաւ անոր. սրտին խորէն օգնութեան կանչեց աստուածային ողորմութիւնը: Աստուած խուլ չեղաւ իր արօքքին. ուժով մը առաջ մը՝ դուեցաւ լողացողն, վերջը ցնծութեան աղաղակ մը ելաւ շրթունքներէն. իր ձեռքն բռնած էր խղճուողին գգեստը:

Քիչ վերջը լողացողն կը հանգչեցնէր Մարկեղոսը գետեզերքին վրայ, և տկարացած ու ցրտէն զողողալով՝ նստաւ անոր քով՝ ըսելով.

— Այս դժբախտն մեռած է. անօգուտ եղան իմ ճիգերը. Աստուած չուզեց՝ որ ես ազատեմ իմ մանիս կեանքը ...

Այն վայրկեանն մէջ Մարկեղոսը շարժեցաւ և կերկրեալ հեծեծաճը մը հանեց:

— Ողջ է, բայց օգնութեան միջոց մը չգտնուելով կրնայ մենիլ, ըսաւ լողացողն յանկարծ ոտքի վրայ ցատկէնով: Վերջը ճակտին զարնելով՝ ինչպէս թէ յանկարծակեան մտածութիւն մը միտքն եկած ըլլալ, դժբախտը թեւեւ րուն վրայ առաւ, և սկսաւ շուտ շուտ քալել, իբրեւ թէ քնաւ բռնաւորուած լըլլար մարդու մը ծանրութեամբ, և Ալեքստինի շատ մը ծամաժուռ ճամբաներէն անցնելէն վերջը, հասաւ Կեւեան բուրբ, և զարկաւ փոքրիկ տան մը դուռը, որ հարուստ տանտօրինը տուն մը չէր և բնիկ:

Քիչ վերջը լուսեցաւ երկու հողոյ շնչիւնը, և բացուեցաւ դուռը. Դեկոս՝ ընկերացած պատկառելի կերպարանքով մարդուն հետ, որ ըսած էր նաւավարին փնտռել Հերոնիմոս Վաղմատացին, ներկայացան սեմին վրայ:

— Աստուած իմ, մեռած է, պոռաց Դեկոս ճանշնալով ճրագի մը աղօտափայլ լուսով Մարկեղոսին կայարաքողին դէմքը:

— Ո՛չ, դեռ մեռած չէ, պատասխանեց լողացողը:

Դեկոս զարմացումի աղաղակ մը հանեց՝ ճանշ-

նալով Տիբերիսի նաւավարը. վերջը թեւերուն վրայ անհելով վաղորեալի եղբայրը, տարաւ զանիկայ ազատիկ սենեակ մը՝ որ լեցուն էր գրգի խոշոր հատորներով, և զանիկայ տեղաւորեց պզտիկ անկողնի մը վրայ:

Պատկառելի մարդն և Վարգիսն հետեւեցան Դեկոս փուլիփոսի. առաջինն զբաղեցաւ աստիկ կտորով, եւ չիփու հոգեվարին ոտքերը. իսկ երկրորդն՝ անշարժ աչքերը սեւեռած Մարկեղոսի դէմքին վրայ, յանկարծակի մարմարիոնէ արձան մը դարձած կը թուէր:

— Ի՛նչ կերպով այս դժբախտն ընկաւ Տիբերիսին մէջ, և քացուց Դեկոս:

Վարգիս լսեց հարցումը և դեռ ընկզմած մնաց խոր լուսթեան մէջ:

— Պատասխան տուր, կ'նշպէս ազատեցիր զսփեկայ, կրկնեց Դեկոս՝ ցնցելով նաւավարին մէկ թեւը:

— Կը քնանար Պապատինեան կամուրջի պլասակին վրայ, և երբ տեսայ որ յանկարծ զլուրեցաւ, ես իսկոյն նետուեցայ գետին մէջ գինքը ազատելու համար, պատասխանեց Վարգիս: — Դժբախտ, Ո՛ր գիտէ կերուխումն կը դառնար, ու գիտով ըլլալուն պատճառաւ ընկած է գետին մէջ, գոչեց Դեկոս ցաւագին:

Մարկեղոսը զգայագիրկ հանգչեր էր անշարժ, և գոր տեղ կը շփէին զինքը գլխին մինչեւ ոտքերը. իր ոտքերն ստառած ու թմրած էին: Յանկարծ կերկրեալ հեծեծանք մը հանեց. վերջը տարածուած մնաց գետինը դիակի մը պէս:

— Մենաւ: Ո՛հ, Հերոնիմոս, աղօթէ Ամենաւարդին, որպէս զի այս խնճը չմեռնի մեզ դուր, եթէ արդէն մեռած չէ, գոչեց Դեկոս տագնապով:

Վաղանցիկ տրտմութիւն մը նախ պատեց Հեւրոնիմոսին դէմքը, վերջը աստուածային հաւատքի ճառագայթ մը փայլեցաւ իր աչքերուն մէջ, և մօտենալով պզտիկ անկողնին՝ տարածեց բազուկները, և դրաւ երկու ձեռքը Մարկեղոսի սեւ ազգին վրայ, և զլուրեղ դէպ ի երկինք վերուցած՝ եռանդուն ձայնով ըսաւ այս աղօթքը:

— Աստուած յաւիտենական, մի՛ յանգիմաներ զսփեկայ քու սրամտութեամբդ և մի՛ իրատեր զինքը քու բարկութեամբդ:

— Փրկի՛մ մարդկան, լսէ՛ քու ծառայիչ աղօթքին, ըսաւ Դեկոս՝ ծուր դնելով:

Շոյնպէս Վարգիս ալ ծուր դրաւ մեքենայաբար, բայց իր շրթունքներն խօսք մը չարտասանեցին:

Կանթեղի աղօտ լոյսն կը լուսաւորէր այս հանդիսարանը, և կը ցոլանար Հերոնիմոսի բարձր ու փսմ հասակին վրայ, որ այն վայրկեանի փառաւորուէր էր սովորականէն աւելի:

Իսկոյն Մարկեղոսը շարժեց թեւերը իբրեւ թէ ուզէր լողալ, վերջը քանի մը անգամ հառաչանք հանեց և միւս կողմը դարձաւ:

Ամենակարող Աստուած, օրհնեալ ըլլաս, ըսաւ Հերոնիմոս, միացնելով ձեռքերը անպատմելի երախտագիտութեամբ:

— Որնեալ ըլլատ միշտ, աւելցուց Դեկոս՝ ստ-
քի ելելով գետնէն, երախտագիտութեամբ առ
բարձրեալն։

Կամաց կամաց Մարկեմիտոս կրկին գտաւ իր
զգայարանքները, և Հերոնիմոս տեսնելով անոր
դէպ ի լաւութիւն գիմընը, կը ժպտէր հրեշտա-
կային քաղցրութեամբ։

Սարգիս անտարբեր կ'երեւէր այս ամէն բա-
նի, ընկզմած յանկարծանաս անզգայութեան մը
մէջ, և գլխէն մինչև ոտքերը թրշած, չէր զգար
իր թաց հագուստներուն պատճառած ցրտութիւ-
նը, ու աչլած աչքով կը նայէր Մարկեմիտոսի
պզտիկ անկողնին։

Քանի որ Վաղերիայի եղբայրն հոգեվար էր,
Հերոնիմոսի և Դեկոսի բոլոր հոգ ու խնամքն
անոր վրայ էին. բայց վերջը Հերոնիմոս ուզեց
խնամք տանիլ նաեւ նաւավարին, չարժած քրիս-
տոնէական եղբայրսիրութենէ, որ իր գլխաւոր
առաքինութիւնն էր, ուստի բնաւ անոր։

— Դու կը դողդողաս, կը մօխ. եկուր ինծի
հետ՝ որ չորցնեմ անդամներդ։

Սարգիս հնազանդեցաւ, և հազա Դեկոսի վե-
րարկունքնէն մէկը, և վերջը Հերոնիմոս հար-
ցուց իրեն։

— Ի՛նչ է այն մարդուն անունն, զոր դու ա-
զատեցիր այնպիսի սոսկալի մահունքէ մը։

— Յեմ գիտեր, պատասխանեց նաւավարն։

— Եւ անծանօթ մը ազատելու համար այսպէս
վտանգի մէջ դրիր կեանքդ, հարցուց Հերոնի-
մոս սիրտը չարժած։

— Իմ պարտքս ըրի, բնաւ Սարգիս ցուրտ
կերպով։

— Քու պարտքէդ աւելին ըրեր ես, զոչեց
Հերոնիմոս. և վերջը ձեռքը երկնցնելով դէպ ի
ծերունի նաւավարի՝ շարունակեց խօսքը. Ժո՛ւ
հաւանողդ, վեհանմն մարդ, և յանուն Ամենա-
կարողին ընդունէ՛ քրիստոսի Եկեղեցւոյ նպաշ-
տօնէի մը օրհնութիւնը։

Անբացատրելի արտայայտութիւն մը այլափո-
խեց Սարգիսի դէմքը, արցունք մը կաթեցաւ
աչքերէն կամացուկ մը՝ ահօսելով իր խորշոմած
այտերը. Ժոնց գլուխը կուրծքին վրայ և շաբ-
ժով մ'ըրաւ, իրիւն թէ ուզեր ծուկը դնել. բայց
նորէն վեր ելլելով՝ շուտով մը ծածկեց դէմքը
ձեռքերովը, զոչելով։

— Մի՛ օրհնէր զիս, ես արժանի չեմ օրհնու-
թեան։ Եւ վերջը փախաւ անէկ, և ինչպէս թէ իր
սրունքներն տասնուկէց տարուան պատանիի մը
սրունքներուն առածգութիւնն ունենային՝ վազե-
լով գնաց, թողլով Դեկոս փուլվիտս պատրիկի
տունը։

Սարգիս յանկարծական անհետանալուն վրայ
կարգէ դուրս զարմացած և սիրտը չարժած՝ Հե-
րոնիմոս նստաւ քարէ աթոռակի մը վրայ, և
մշտնադիմիկ մտածութեան մը մէջ ինկաւ։

Հերոնիմոսի սիրտն լի էր գորովով դէպ ի
դժբախտները. թէ և առաքինի հոգւոյ մը ամն-
նայն զօրութեամբ կ'ատէր մեղքը, բայց կարեւ-
րից ի՛ր ըլլալը յանցարեւոյններուն, և անշուշ-
կով կ'առաջնորդէր անտեղ ուղիղ ճամբուն մէջ.
մինչև այն վայրկեանը Եկեղեցւոյ այն իմաս-

տուն վարդապետին կեանքը արգիւնաւոր էր եղ-
բայրսիրական ու բարեպաշտական գործերով։ Ա-
զուիլչալի մօտ գտնուող Վտրիդոն պզտիկ քա-
ղաքի մը ծնունդ՝ ազնուական ընտանիքէ մը սե-
րած էր ինքն, և շատ կանուխ իր հայրն զինքը
Հոռով դրկած էր՝ որպէս զի հոն կասարեկագործէ
իր ուսումները։ Իրեն վարժապետ ունեցած էր հրեւ-
շակաւոր զբամառիկոս Դոնատոսը, և շուտով մը
զարգանալով՝ իր գերազանց պիճնախօսութեամբն
կ'աշխցնէր լսողները, և միշտ հետամուտ ըլլա-
լով նոր նոր ծանօթութիւններ ստանալու, ու-
զած էր ճամբորդել հեռաւոր երկիրներ. վերջը
Հոռով դառնալով երկար ժամանակ մնացած էր
հոն. ապա մեկնած Արեւելք և առանձնացած
Քաղկիդէ անապատը՝ որ կը բաժնէ Աթաբաշի
ստրենտանէն, ուր չորս տարի խիտ ապաշխարու-
թեամբ անցուցած էր կեանքը։ Վատաողովութեան
պատճառաւ ստիպուելով թողուր անապատը, զը-
նացած էր Բեթղեհէմ, ուր և գրած էր այն երկա-
սիրութիւններէն շատերը՝ որոնք պիտի հասնէին
մինչև մեզի՝ ի փառս Եկեղեցւոյ։ Այն ժամանա-
կին ամենէն հանճարեղ մարդիկ անարժան հնա-
մարեցան խողւորդը հարցնելու Քաղկիդէի անա-
պատականին, որ միշտ իրենար ու բարեպաշտ,
կը տհմեցր զինքը այնչափ յարգելնուն համար։
Դամասկոս Ա Քահանայապետն՝ Անտիոքի հեւ-
ձուածը մարելու համար՝ ժողովք մը գումարեց,
որուն կանչուեցաւ նաեւ Հերոնիմոս, որով և ստի-
պուեցաւ մնալ Հոռով, պարզ հնազանդելու համար
սրբազան Քահանայապետի կամքին, որ մեծ կա-
րեւորութիւն կու տար իրեն։ Հերոնիմոս օժ-
տուած ազգեցիկ ու խիտ բնաւորութեամբ, կը
քարոզէր ու շարունակ հակառակ կը գրէր նոյն
ժամանակի բարոյեց մեղովութեան և պապականու-
թեան դէմ, այնպէս որ իր համարձակախօս լե-
զուն իրեն դէմ զրգուց ատելութիւնը բոլոր չա-
րագործներուն, որոնք չկրնալով ուրիշ կեր-
պով իրենց վրէժը առնուլ իրմէն, գինքը կ'ամ-
բաստանէին, և իրեն դէմ անարգական պարտա-
ւագիրներ կը հանէին։ Բայց ի՛նչ կրնայ ընել
չարերու ատելութիւնն Աստուծոյ պաշտպանալ-
ներուն դէմ։ Ոչինչ. վասն զի մեծարուած միշտ
բարի մարդկանքնէն, սուրբ վարդապետիս ա-
նունն պէտք էր կտրել անցնիլ դարերը՝ շրջապա-
տուած երկնային փառաց փայլակնացայտ պսա-
կով մը։

Հազիւ Հոռով դարձած՝ Հերոնիմոս հանդի-
պեցաւ Դեկոսին, երբ այս խեղճ երեսմասարդ
կ'ողբար դեռ քիչ օրեր առաջ մեռած մօրը գե-
րեզմանին վրայ։ Հերոնիմոսի գուլթն շարժեցաւ
անոր վրայ, և միմիթարեց զինքը խօսելով լա-
ւագոյն կեանքի մը վրայ, ուր նորէն պիտի տես-
նուին սիրելիներն իրարու հետ. և Ատրբե՛ որ
միմիթարելու համար տիկին մը բսած էր անգամ
մը. «Քա՛յ միմիթարիչ չէ անկէկ» որ ին գիտեր լալ
ու խօսել միանգամայն, և որուն անգիշերն չեն
զգար ցաւը՝ զոր կ'ուզէ մեղմանիլ», լացաւ Դե-
կոսին հետ միասին։ Հերոնիմոսի խօսքերն միմի-
թարեցին իրիտասարդ պատրիկին վշտացած
սիրտը, որ այն օրէն սկսեալ՝ միշտ մեծ յարգանք
մ'ունեցաւ դէպ ի սուրբ վարդապետն, որ սի-

ընկով զհինքը իբրեւ որդի, ստէպ կ'երթար իր խեղճուկ տունը զհինքը քաջալերելու համար քրիստոնէական աստգրնութիւններու ամենօրեայ կըրթութեան մէջ:

Հերոնիմոս դեռ մտածկոտ կը ծնար սենեկին մէջ՝ ուր որ նաւաւարն զհինքը թողուցեր էր, և հաւա Ղեկոս իրեն քոփն եկաւ իմացնելու համար որ Մարկեղոս հանդարտ քնացեր էր:

Գեկոսի սուրախութիւնն կը յայտնէր թէ որչափ կը սիրէր նա այն անփոյթ երիտասարդը. Հերոնիմոս զարմացաւ այս բանին վրայ, և ժպտելով ըստւ իրեն.

— Ես չէի կարծեր որ դու այսչափ սիրելի բարեկամ մը ունենաս:

— Ես չհամարձակեցայ քեզի հետ խօսելու անոր վրայ, վասն զի Մարկեղոսն այն պաւտրիկներէն մէկն է՝ որուն կեանքն յարատեւ կեւրոխում մ'եղած է. առաքինութիւնն բոլորովին մարած չէ իր սրտին մէջ, բայց կը ննջէ խոր քնով: Ասկէ երեք տարի առաջ, երբ իրիկուն մը կ'անցնէի Սորուբայի հեռաւոր նըբափողոց, ներու մէկէն, տեսայ որ չորս չարագործներ իրեն վրայ յարձըկեցան, որոնք կ'ուզէին զինքը սպանել. ես իրեն օգնութեան դիմեցի, և այն ատենէն կը սկսի մեր բարեկամութիւնն. իմին ներքո տարբեր են Մարկեղոսի սովորութիւններն. ինքն որք է. չուզելով լսել իմ խորհուրդներուս՝ չընկալատուած է խումբ մը պատառաբոյժներէ, որոնք պատճառ կ'ըլլան օրէ օր զինքը դէպ ի կործանում տանելու: Դժբախտաբար ինքն միայն չէ զգաւէժօին եզերքը քաղողն. իրեն հետ կը քաշէ կը տանի նաեւ օրիորդ մը, որուն խրոխտ հոգին զինքը կ'արգելու հետեւելու չար

օրինակին... Անողորմ պարտատէրներու բազմութիւն մը կրնայ վայրկեանէ վայրկեան մղել զինքը խեղճութեան մէջ... և այն ատեն ինչ պիտի ըլլայ անիկայ, կործանած, մահաւանդ որ եպիկուրեան կեանք մ'ալ ունի:

— Պիտի ուղղուի. բայց ինչ որ ալ ըլլայ՝ պէտք է ազատել այն զժբախտ օրիորդը զինքը չըջապատող մտանցներէն, ըստւ Հերոնիմոս:

— Զինքը ազատելը իմ ամենէն եռանդուն փափաքս է, գոչեք Գեկոս սաստիկ եռանդեամբ:

— Հիմկունհիմայ աղօթենք Աստուծոյ անոնց համար. բայց ժամն ուշ է, շարունակեց Հերոնիմոս. դու հանգչէ սեղանին վրայ, վասն զի տանդ մէջ անկողին չկայ. ես կը հսկեմ քու բարեկամիդ քով:

— Ես ինչպէս կրնամ քնանալ, գիտնալով որ դու արթուն ես, պատասխանեց Գեկոս՝ չուզելով պատկիլ:

— Հնազանդէ խօսքիս. քու հասակիդ մէջ քու նը կարեւոր է: Իս արդէն վարժած եմ հսկելու, և իմ կեանքիս ամենէն երջանիկ ժամերն անոնք են՝ յորս միայն զիջելուան լուսութեան մէջ, հոգիս երկրէ հեռու՝ կրնայ բարձրանալ երկնային կամարին մէջ:

Գեկոս ակամայ հնազանդեցաւ պատկառելի մարդուն կամքին, և հանգչեցաւ մարմարինէ կարծր սեղանի մը վրայ. բայց չկրնալով քնաւալ՝ կը գիտէր քովընտի սենեակը՝ ուր Հերոնիմոս, նստած Մարկեղոսի անկողին քով, բոլորովին ընկղմած էր եռանդազին աղօթքի մէջ յափշտակուած մտքով:

Շարադարիդի

Յ Ա Ն Կ Ն Ե Դ Թ Ո Յ

ԲԱՐՈՑԱԿԱՆՔ

ՏԻՐՈՅԵԱՆ Զ. Ա. — Բարոյական ցեցիք . . .	289
— Առածք հախնեաց . . .	293

ՀԱՅՅԱԿԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆ (Քաղուածք).

ԱՍՏՈՒՐԵԱՆ Զ. Թ. — Էջմիածնի հին Հռովմէական արանապարտութիւնը . . .	294
ԱՆԴՐԻԿԵԱՆ Զ. Ն. — Ազդատի վեպերն. — 1. Պղնձէ քաղաքը. — 2. Ֆարմանի Ամանի. — 3. Հաջորդն աղչիկա . . .	298
ՍԱՀԱԿԵԱՆ Զ. Կ. Տ. — Ղախիլ Բ. Բուղարաստան . . .	304
ՆԱԱԿՈՅԵԱՆ Զ. Գ. — Ուղղապարտութիւններ փառապատ Բուղարաստան Պատմութեան . . .	311
Ն. Զ. Գ. — Ուղղապարտութեան մը առիթ . . .	317
*** — Սրբապարտութեան մը . . .	318

ՊՈՏՈՒՐԵԱՆ Զ. Մ. — Հայկական երաժշտութիւն. 318

ԳՐԱՌՈՍԱԿԱՆՔ

ՏԻՐՈՅԵԱՆ Զ. Ա. — Նախախնայք փառապատ	323
ՍԱՀԱԿԵԱՆ Զ. Կ. Տ. — Ժամանակակից հին գիտութիւն	325
ԱՆԴՐԻԿԵԱՆ Զ. Ն. — ՀԱՅ ՀԱՆԴԵՍԵՐ. — Անա	
հիտ. — Մարտ. — Հանգչեւ Ամսորեայ	331

ԳՐԱԿԱՆՔ

«Սփռիւմ» . — Հեղուկ դամբան (Բառաստեղծութիւն) .	322
Ա. ՔԱԶ ԴԵ ԱՅ ԳՐԱՆԻՒ . — Տեղեկութիւն հաւաքական (Պատմական վեպ) .	332

ԿՈՂԻՒ ՎՐԱՑ

ՏԻՐՈՅԵԱՆ Զ. Ա. — Թուագրութիւն կամ Զայնադրական նոր գրութիւն մը . . .
